

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Historia Provinciæ Paraquariæ Societatis Jesv

Techo, Nicolas

Leodii, MDCLXXIII.

Cap. 16. Itatinensis provincia describitur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38528

Ex quibus postea donat amicis aliquam, vel famulo in gratiam obsequii, quam postea repetit, si famulus discedat. Aliis sola loci mutatio causa est deferendi conjugem, ne eam secum ferat. Itaque plerique putant non esse saltem communiter apud illos verum matrimonium, sed concubinatum: atque ideo permittunt, quod conjugem baptizatum accipiant, quando ad fidem convertuntur. Alii tamen scrupulum habent, & cogunt eos ad repetendum primum conjugem, ex quo magna incommoda sequuntur. Primo, quod multi hoc terrore Baptismum aversantur. Secundo, quod mentiuntur, dicentes se nullum alium conjugem habuisse, & malâ fide cum alio contrahunt. Tertio, quod fingunt se repetere primam uxorem, sed reverâ aliam habent, nec de prima curant. Quarto, quod frequenter difficillimum est primum agnoscere, quia vix recordantur in tanta multitudinè, quæ fuerit prima, & illâ inventâ oportet rursus inquirere, an illa prius habuisset viros; & rursus de iis viris, an prius alias habuissent uxores. His accedit, quod frequenter in iis conjugis non utantur signo aliquo externo speciali, diverso ab eo, quo concubinam ad hebdomadam, vel mensē accipiunt; quare sæpè non invenitur signum externum expressivum consensūs ad Matrimonium requisiti. Unde attentâ eorum praxi & consuetudine, multi pii & docti viri putant communiter, non fieri apud ipsos verum contractum Matrimonii. Caterum ad tollendos scrupulos & dubia, & ad hoc gravissimum impedimentum auferendum illius gentis conversionis ad Fidem, à Sanctitate Vestra humiliter petitur, ut quandoquidem juxta doctorum virorum doctrinam Sedes Apostolica ex gravi causa potest aliquando Matrimonium infidelium dissolvere, prout Sanctitas Vestra declaravit in Brevis suo expedito die vigesima Octobris Anno 1626, & rursus in alio simili die decima septima Septembris anno 1627, his verbis: Nos attendentes hujusmodi infidelium Matrimonia non ita censei, quin necessitate suadente dissolvi possint, &c. Et quidem in hoc gravissima causa sunt, imò necessitas ad conversionem illorum infidelium, dignetur Sanctitas Vestra ex benignitate Apostolica concedere Provinciali Societatis IESU facultatem, ut ipse, & ii ex Societate, quibus ipse conversionem gentis demandaverit, & communicandum censuerit, possit occurrente casu, & factò examine, & manente dubio de valore prius Matrimonii in infidelitate facti, vel magnâ difficultate inveniendi veritatem, vel magnâ difficultate repetendi primum conjugem jam dimissum, possint, inquam, ad conversionem faciliorem reddendam, vel ad conversorum manutentionem in Fide & obedientia legum Ecclesiasticarum, dispensare cum ejusmodi conversis, ut possint post Baptismum contrahere verum Matrimonium in facie Ecclesie. Hoc enim modo Sanctitas Vestra infidelibus illis aditum ad Ecclesiam patefaciet, quem demon ocludere conatur. Prout de Vestra Sanctitatis benignitate sperare jubet, quam Deus &c. Urbanus Octavus indicto sapientium virorum super ea re consulto, pronunciauit, non videri sibi speciali suâ dispensatione opus esse, ubi doctorum sententiæ utrimque probabiles intercederent: sequerentur opiniones pro conditione locorum, ac hominum Barbaris favorabiliores, salvâ interim utriusque partis autoritate, sinerent doctis hominibus sentiendi libertatem. Constans igitur Sociorum plerorumque in his terris degentium opinio praxi confirmata fuit, horum Barbarorum Matrimonia ob rationes supra relatas nulla esse, & posse Barbaros ad Fidem conversos quamcumque baptizatos, rejectis aliis, in conjugem sumere. Quamquam eam semper adhibere cautelam, quam rei gravitas postulabat.

Urbanus
Octavus
respondet.

CAPUT
XVI.
Itinenſis
Provincia
describitur.

Sine.

DUM hæc ad Urvaicam geruntur, Itinenſis provincia, alterum Guairanizæ destructæ solatium, magnis animis occupabatur. Res in eâ ab Societate gestæ magis in comperto erunt, si retracto tantisper ad præterita stylo, occasionem expeditionis, & locorum hominumque conditionem explanavero. Patana & Paraquarium primæ magnitudinis flumina, uti in loco narravi, trecentis ab origine leucis per immentia terrarum spatia profluunt, antequam junctis alveis in unum concurrant. Terræ intercapedinem inter utrumque fluvium jacentem longa altissimorum montium series dirimit, è quibus montibus fluvii & torrentes orti hinc orientem versus in Paranam, inde in Paraquarium evolvuntur; hoc notabili discrimine, quod aquæ in Paranam profluentes altis terris delatæ, originis limpiditatem servant, montibus, unde oriuntur, continuato velut dorſo non ante se ab-

ruptentibus

rumpentibus, quàm Paraná littora pedetentim declives attingant. At ex adversa parte montium crepidines, ex abrupto se demittentes, aquas suas in humile & paludosum solum effundunt, quæ tracto limo, Paraquarium perpetuò inficiunt, & extra alveos stagnantes multis in locis cum ipso Paraquario æquor efficiunt, unde non defunt, qui hyemalè hanc inundationem cum Niliaca cõparant. In hac humili parte Itatinensis Provincia torrida Zona & temperatæ extrema complectens, ab decimo nono latitudinis Australis gradu supra vigesimum secundum excurrit. Indorum pagos Assumptionis urbi subcensitos ab Austro pro finibus habet, ab Septentrione Butureo fluviò terminatur. Porro Itatinenses linguâ & moribus haud admodum ab Paranensibus Urvaicensibusque populis differunt, in hoc etiam pares, quòd circa suos fines aliarum linguarum factiunculas habeant, cum quibus inter necinum bellum olim gerebant. Vires gestatione ingentis ligni (uti Lipsius de Chilensibus narrat) probabant, quod qui citius ad metam currendo devexerant, aut premio potiebantur, aut honore. Fœminæ striatim punctationibus luteo colore infectis, corpus suum deformant potius, quàm pingunt. Propinquorum funera ex altis locis præcipitatione corporum, & subinde lethali casu, prosequantur. Pilæ Itatinenses subsultoria ex arborum gummosa materia confectæ in utroque Orbe ab Iusoribus celebrantur, & tostæ ad curandam disenteriam adhibentur. Gens omnis pro tanta vastitate terrarum, & nationum varietate, non admodum numerosa est; conditione loci humidi calidiq̃ue morbos & raritatem faciente. Sperabatur tamen, Itatinensi Provinciâ domitâ, hinc ultra Paraquarium usque ad Peruviam, inde ad terras ad Maranionem vergentes, Indorum numerositate famosas, facem Evangelicam profecti posse. Quapropter Franciscus Vasquius Truxillius Provincialis superiori anno, Antonio Ruifio in Guairania adhuc versanti, mandaverat, ut ad explorandam eam regionem se conferret. Sed is transmigratione occupatus Jacobum Rançonierum pro se miserat, qui Xeresium in Itatinensium finibus Hispanorum oppidum delatus, post expiatis incolis, Ethnicorum terras exploraturus adiit.

JACOBO Rançonierio in suam regionem primùm venienti Itatinenses Barbari suspicionem magis, quàm favorem ostentaverunt. Causæ suspitionum erant, quòd Lusitanus Sacerdos, Acosta nomine, Religionis specie Itatinensium plurimos ad oppidum reductos in Brasiliam servitiis eorum abusus, abigere tentarat; fecissetque impiam abactionem, nî Barbari, explorato dolo, eum crudeliter trucidassent; verebanturque, ne Rançonierius, alter Acosta foret. Auxit formidinem imprudens hominis Europæi dictum, jocône an seriò? aliquot Itatinensibus in itinere obviis affirmantis, quotquot Rançonierium admisissent, Hispanis deinceps servituros. Accessit his causis Ariolorum perfidia, in vulgus spargentium Sacerdotem advenam eo sine venisse, ut in construendis abs se templis congregatam multitudinem concremaret. Has ob causas multi de mactando Rançonierio capita conferebant. Qui verò mitissimè agebant, sumptis armis, quasi jam bellum cum Hispanis constatum esset, propalabant; Rançonierio præsentem, pacem servari non posse; eum servitutis & calamitatum prodròrum esse. Et quamvis Rançonierius multis verbis ostendere conaretur, se nec mali machinatorem, nec libertatis insidiatorem, tamen non credebatur: donec Cælum in auxilium veniret, evidentibus pœnis incredulos castigans: nam Casiquius postquàm multa in Patrem & Religionem Christianam deblaterasset, turpi carcinomate in gutture deformatus, putrem animam exhalavit. Alter explosâ Rançonierii autoritate ac doctrinâ, satis se idoneum esse, quàm ut alio doctore ad docendos populares suos indigeret, vociferans, fulmine exanimatus, ne latum quidem unguem ab morte absuit. Agrum cujusdam Barbari pauculas spicas tritici turcici Rançonierio omnium rerum egenti dare recusantis, locustæ penitus vastavere. Indis ipsis advertentibus in vindictam spreti Sacerdotis ea supplicia cœlitus fuisse impmissa. Magnum etiam pondus habuit ad inclinandos prorervos animos renovata Patris Baltazaris Seniæ memoria, qui disertis verbis ante viginri annos adhuc vivens Itatinensibus se reviventibus prædixerat futurum, ut olim alter de Societate ex Orientali parte gentem omnem in oppida reducturus veniret.

His

*Josephus à Costa.**Finis.**Indigenarum mores.**Pilæ Itatinenses.*

CAPUT XVII.
Jacobus Rançonierius primus Itatinensium Provinciam explorat.

*Multi resistunt.**Rançonierius ad necem designatur.**Ejus vexatores castigantur.*